

החוויה הפנימית

אמירה ירון

צילום: יעל פינקוס

במנהטן היתה לאדריכל יוסי פרידמן דירה מרווחת בעלת אופי אירופי-אמריקני, המתבסס על עירוב של ריחות עתיק ופריטים שנאספו בשקידה, בין השאר אוסף כלים מזכוכית "אופאלין" בצבע ג'ייד ירקרק, ועוד סממנים המשדרים טעם תרבותי מאופק ועשיר חלק מהתכולה הגיע לדירתו הנמצאת בתל-אביב

בנין ודיוור 101

החוויה הפנימית, בנין ודיוור, גיליון 55. אפריל-מאי 1998, עמ' 100-106.
מאת: אמירה ירון
צילום: יעל פינקוס

בעמודים אלה: חלק מקסמה
של הדירה נובע מהשילוב בין
ריהוט עתיק, אוסף של
אופאלינים ירקרקים (זכוכית
שיוצרה במורביה, צ'כיה), סגנון
שמקורו באירופה ורמה
אסתטית גבוהה.

בתצלום זה: השולחן הסלוני הוא פריט ארט-נובו מקורי, פרוטוטיפ של אמן משנות ה-20. נטייתו של פרידמן לסימטריה מרניעה, ניכרת גם באופן התלייה של התמונות. **למעלה משמאל:** מבט רחב יותר על הפינות השונות בסלון, על האוספים, על הנברשת העתיקה התלויה במרכז התקרה, ועל דלת עם חלוקה סימטרית היוצאת אל פס מרפסת צר שהותיר פרידמן, מעין אדג'ית לעצמים במקום המרפסת הישנה שמרבית שטחה נכלל בתחום סלון. **למטה משמאל:** פינה ובה חלק מאוסף האופאלינים, וכורסה שהולבשה באריג בגוון שמנת, כדי להתאים את ההיטים שהובאו מדירה בניו יורק לאור, לנופים ולאקלים הישראלי.

שנכנסתי לראשונה לדירתו של אדריכל הפנים יוסי פרידמן, היא כבר היתה מוכרת לי מצילומים. לא של הדירה הזו, אלא של דירתו הגדולה בניו-יורק, בת ששה חדרים, שאותה חיסל ואת תכולתה היה אמור להביא ארצה לקראת חזרתו לישראל, לאחר היעדרות של 23 שנה.

במהטן היה לדירה המרווחת אופי אירופי-אמריקני, המתבסס על עירוב מקסים של ריהוט עתיק ופריטים שטאפו בשקידה, וילטות עתירי בד, אלמנטים דקורטיביים כמו קרניזים, רצפת עץ ושטיחים, ועוד כהנה וכהנה

סממנים המשדרים טעם תרבותי, מאופק ועשיר. חלק מהתכולה הגיעה לדירה הישראלית של פרידמן, ואת הרוח הכללית של הדירה הניו-יורקית רואים בתצלומים שנעשו בתל-אביב.

מול הבית ניצב עד היום בית קטן עם גג רעפים, אחד האחרונים שותרו בסביבה שהיתה משופעת בבתים כאלה. בקרוב ייהרס גם הבית הזה ובמקומו יעמוד בית מגורים רגיל. "כל הבתים, צמודי הקרקע ובתי הקומות, תוכננו כאן באמנם בסגנון שלא השתייך לשום זרם", מסביר פרידמן. "באותה תקופה החלו לבנות על עמודים, על פי התאוריות של לה-קורביזיה, אבל בגלל שברחוב הזה עמדו על הקרקע הבתים הקטנים עם הרעפים, החליט האדריכל של הבית שלי להעמיד גם את בית הדירות הזה על הקרקע, ללא תחושת הריחוף שיוצרים העמודים". שני אנפידורות נבנו באמנו בבית: האחד של שני חדרים והשני של שלושה. כדי להגדיל מעט את דירתו, הוסיף פרידמן חדר נוסף, כדי שהמעבר מניו-יורק לתל-אביב לא יהיה יותר מדי דראסטי. "היה ברור לי שבארץ אגור

שיכולים להיראות

● פרידמן לא ויתר על מעין־מרפסת שרוחבה 30 ס"מ, למרות שהיא לא מתפקדת כמרפסת אלא רק כאדנית.

● למרות שהדירה קטנה, יש בה מבואה קטנה - "כדי לא ליפול מיד על הסלון. אני בעד שהיה קלה במבואה, תליית מעיל או כובע, לפני הכניסה לסלון".

● יש כאן שימוש מרובה ומיוחד במראות - שסותר את ההנחה ששימוש במראות הוא מעין הצהרה נרקיסטית. פרידמן: "כשיודעים להציב מראות נכון, במיקומים נכונים ובגבהים מתאימים - אתה רואה מה שהמראה משקפת: את הנוף, את הקיר שממול או את זולתך, לא את עצמך. המראה מגדילה שטח ומעצימה את כמות האור, וזה חשוב מאוד בסביבה אורבנית".

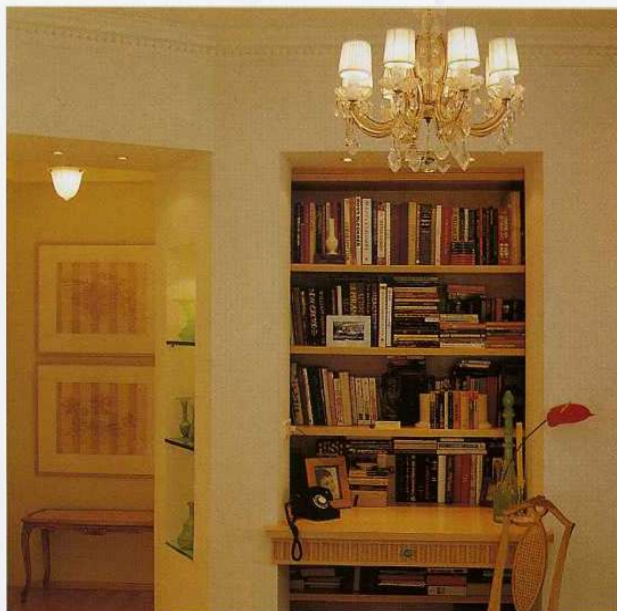
● הדירה מוארת בעיקר באמצעות תאורה מקומית, ואף פעם לא בנורות פלואורסנט. יש כאן הרבה מנורות צד ומנורות עומדות, לכל אחת עמם משלה, כך שאפשר לווסת את כמות האור לפי הצורך - לקריאה או ליצירת אווירה מתאימה. פרידמן: "נברשת התלויה מהקיר באמצע החדר מותירה ירכתיים חשוכים יחסית, והיא דווקא מקטינה את החדר, ולא להיפך. עדיף להציב מנורות בפינות שונות".

● פרידמן מרבה לעסוק, כמתכנן ומעצב, באיזון, בסימטריה. הוא מצביע על כל מיני קשרים ויחסים בין מידות של עמודים, גומחות וקירות, לפי סדר וקצב שיוצרים הרמוניה: קצב של א' ב' א'; א"ב א"ב, וכו'.

● הוא משתמש בזכוכית בידודית שבתוכה מותקנים צלונים, לא רק לשם ויסות האור והקרינה של השמש. "הצלונים יוצרים מעין איכות של קנוואס, כך שהנוף ייראה יפה, כציור על בד".

● "אז לא היה רק מעבר ממקום גדול לקטן", מסכם פרידמן את החוויה של ההתערות המחודשת שלו בישראל ובתל־אביב של סוף המאה. "אז היה מעבר מאקלים לאקלים, ממנטאליות אחת לאחרת, וחשוב מכל - חזרה הביתה".

רהיטים כבדים

בדירה קטנה יותר, ושמרבית הפריטים שלי לא ייכנסו לדירה הישראלית, הוא מסביר. "רהיטים כבדים שיכולים להיראות נפלא בניו־יורק - היו צריכים לפנות את מקומם לרהיטים קלילים יותר".

"בניו־יורק חיים בדירות שחלונותיהן מוגפים כל הזמן, והאקלים הפנימי מווסת עלידי קירור בקיץ וחימום בחורף. לכן אפשר להוסיף בדירה הניו־יורקית אלמנט כמו וילונות משי. כאן אי אפשר להשתמש בהם. השמש הישראלית תפזר אותם ותדהה אותם במהירות. גם דירתי הניו־יורקית לא היתה אמריקנית טיפוסי, היא ממשך. היה בה טפח אירופי מאוד, אפילו אירופה של המאה ה־19, עם טפח אוריינטלי מסויים".

דירתו הניו־יורקית לא היתה אמריקנית טיפוסי, ודירתו הישראלית אינה ישראלית טיפוסי, למרות שיש בה רהיטים בהירים, עם הלבשה בגוון שמנת, שטיחים אוריינטליים וכריות לרביצה, ומטבח שנעשה עלידי נגר ישראלי. גם כאן בולטת הנטייה של פרידמן לרמה אסתטית גבוהה ולסגנון שמקורו באירופה, אשר קולט אליו סממנים מקומיים, שמתחייבים מהאקלים, מאיכות האור ומאורחות החיים. "כל צורת החיים שמנהלים במנהטן היא שונה", הוא מסביר. "בעל

דירה במנהטן שאינו עתיר נכסים, או מי ששוכר שם דירת מגורים, חי בחללים קטנים וצפופים. מרבית האנשים שהיכרתי נוהגים לאכול בחוץ, כך שהמסעדה מהווה תחליף למטבח גדול, ולחדר אוכל או פינת־אוכל מרווחים. אני רציתי לארגן לעצמי גם שם קן פרטי משלי, שישמש אותי לא רק כדי לחזור אליו בסוף היום, ללינת לילה. כאדריכל המתמחה בפנים - התמחותי בין השאר בתכנון דירות קטנות, שבהן מודדים כל צעד בבית: צעד או שניים מפנית ישיבה אחת לשנייה, או צעד אחד מהמקלחת לחדר השינה.

הקשר אל התקופה

"מאחר שהחלטות אינם פתוחים לאיוורור, ואפילו לא הכרחי שיהיו שקופים מדי - כי הנוף האורבני הנשקף מהם הוא לא מיינד־מנה, חוויית המגורים המהטנית היא של התכנסות פנימה. כל הפרספקטיבות והחוויית הוויזואליות נובעות ממה שמסדרים בדירה עצמה, ולא מהקשר שלה אל החוץ. זה לא כמו בתל־אביב, שלא השתנתה בהרבה מאז שעזבתי את הארץ וחזרתי אליה: המבט הנשלח אל החוץ מאפשר לך להביט לא רק על הברושים או הקוואריטות שבחצר, אלא להציץ לדירת השכן ולראות חלק מהדירה שלו - לפחות את הנברשת והווילון, ולפעמים לצפות יחד אותו בטלוויזיה..."

"מאחר שגדלתי בבית שהיה מרוהט על פי העקרון של 'הצורה בעקבות הפונקציה' - Form Follows Function, התייחסתי לדקורטיביות כאל מילת גנאי, ממשך פרידמן. "עם מושגים כאלה הגעתי לארה"ב. אבל אצל מורי מייקל גרייבס, מראשי תנועת הפוסט־מודרניזם האמריקנית, למדתי להעריך את חשיבות העיסור, הדקורציה, להעריך סגנונות כמו ארט־דקו או בידרמייר, ולהבין שכל סגנון היה, במובן

פלא בניו-יורק - היו צריכים לפנות את מקומם לרהיטים קלילים יותר

בעמוד זה: אחת
המראות בדירה,
מעל לשולחן צד,
כשפריטי הנוי
מונחים בסימטריה
מדוקדקת. פרידמן
מאמין במראות,
היוצרות אשליות של
מרחב נוסף, וגם
מעצימות את כמות
האור.
בעמוד מימין:
למעלה - פינת
עבודה קטנה,
המבוססת על
גומחה לספרייה,
ושולחן הזה
בצורתו לשולחן הצד
שמעליו מראה,
שהצגנו בעמוד
הקודם, מה שיוצר
אזכורים של סגנון
בחלקים השונים של
הדירה.
למטה - כריזת
שצופו באריגים
אוריינטליים יוצרות
ערימה טאה,
ומפוזרות בסלון
להסבה על הרצפה
בעת אירוח רב-
משתתפים.

פרידמן אוהב להשתמש בקרניזים, פאנלים המקשרים בין הקירות והתקרה

מסויים, חלץ בתקופתו, והתיר לדורות הבאים משהו שאפשר להמשיך אותו, ללמוד מכל סגנון פרט זה או אחר בעיצוב פנים או בריהוט, ולהבין מה ההקשר שלו אל התקופה שבה הוא נוצר.

"נחשפתי בארה"ב ובאירופה לשווקי הפשפשים, שבהם גיליתי את הרהיטים לתקופותיהם השונות, ונדהמתי עד כמה זנחו בתקופה המודרנית את מלאכת הכפיים, את ההשקעה שהשקיעו פעם בכל רגל מגולפת של מנורה". פרידמן אוהב להשתמש בקרניזים, אותם פאנלים מעוטרים המקשרים בין הקירות והתקרה ומרכיבים את אווירת ה-90 המעלות הנוקשה של המיפוש הזה. אי התקופה הישראלית על גימור נכון מביאה לכך שכמעט אף פעם לא מתקבל קו ישר בגבול הקירות והתקרה, כך שמי שיש לו רגישות יתר לגימור מוקפד, מוטב שישתיר את החפיפות בקרניז בן-זמנו, העשוי מפוליאיורטן, ואינו דורש עבודת-כפיים של אומן וחרט בעץ כמו פעם. גם מסביב למפגש בין הנברשת העתיקה והתקרה השתמש פרידמן בקרניז מפוליאיורטן.

מעין יער פנימי

ה"קלאסיקה" כאן היא אקלקטית למדי. השולחן הסלני, לדוגמה, שולחן ארט-נובו עם משטח זכוכית על בסיס מתכת בקווים עגלגלים, הוא פרוטוטיפ של אמן משנות ה-20. מערכות האוכל נוצרו בהוגנריה. ליד כיסא לאי ה-16 ניצב כיסא מעוצב מתוצרת "נול" Knoll, משנות ה-60. אוסף האופאליניים - כלים מזכוכית אופאל ירקרק - הוא צרפתי. פרידמן: "האופאל היא סוג של זכוכית שיוצרה בצ'כיה ובצרפת, זכוכית שנופחה בתוספת כספית. הרבה אומנים שייצרו כלי אופאל שאפו כספית לריאותיהם וניזוקו, ולכן הופסק הייצור. צבע הגיידי הירקרק של הכלים מאוד מרגיע ומעניק לי תחושה של מעין יער פנימי".

הפריטים הלא מעטים שבדירה - לא מאוססנים כמו פעם, בארונות ויטרינה מעולים או מאחורי דלתות אוטומות, אלא על מדפים פתוחים. פרידמן: "אנחנו חיים בעולם של צרכנות. כמעט שלא נכנסים הביתה בידיים ריקות: דברי-דואר, קניות בסופרמרקט, רכישות אחרות. הצורך לאגור ולהוסיף לא נפסק. הדירה שלי מבטאת, במידה מסויימת, את הצרכנות הזו. הכל מונח כך שאפשר יהיה להוציאו בקלות ולהכניס בקלות משהו אחר במקומו".

רחוק למעלה: חדר השינה מייצג היטב את האופי האקלקטי המעודן של הדירה, עם ייצוג לתרבות האמריקנית בצורת ציור הראש האינדיאני. מימין למטה: המטבח קטן, מתאים לדירה שבה אין מרבים לעסוק בבישול יומיומי, אלא בעיקר לאירוח. הרהיטים נעשו על-ידי נגר ישראלי. למעלה: הכיור בחדר האמבטיה תוכנן כששביבו מדפים פתוחים לאחסון ולהצגת פריטים ואביזרים שנבחרו בקפידה.

